

UOT-811.11-112

Səhifə: 53-57

<https://doi.org/10.59849/2663-8967.2023.1.53>

Pərvin Bayramova
AMEA, Nəsimi adına Dilçilik İnstitutu,
böyük elmi işçi
hesenova-88@mail.ru

KOMMUNİKASIYA PROSESİNİN PRAQMATİK ASPEKTLƏRİ

Açar sözlər: *kommunikasiya, qeyri-verbal kommunikasiya, praqmatika*

Ключевые слова: *общение, невербальное общение, прагматика*

Key words: *communication, non-verbal communication, pragmatics.*

Müasir dövrdə elm və texnikanın sürətli inkişafı, cəmiyyətin həyatında mühüm yeniliklər kommunikasiya prosesinə təsirsiz ötürülmür və kommunikasiyanın çatdırılması və ötürülməsində mühüm dəyişikliklərə səbəb olur. Bu həm verbal, həm də qeyri-verbal ünsiyyətdə adresant tərəfindən məlumatın kodlaşması və adresat tərəfindən dekodlaşdırılmasında müəyyən dəyişiklik yaradır. Qeyd edilən məsələlər kommunikasiyanın paralingvistik aspektində, eləcə də danışq aktında böyük dinamika yaratmış və onun tədqiqini aktuallaşdırmışdır.

Kommunikasiyanın paralingvistik aspektlərinin şərhində danışq aktı mühüm rol oynayır, bu barədə F.Veysəlli praqmatika və danışq aktının əlaqəsindən bəhs edərək yazır: *“praqmatikanın ən maraqlı sahələrindən biri də danışq aktı bölməsidir, çünki məhz danışq aktı istənilən sözlərin mənasını açmağa imkan verir”* [1, s. 327]. Paralingvistik vasitələr praqmatikada mühüm önəm kəsb edir. Danışq aktı danışan və dinləyənə imkan verir ki, göndərilən istənilən cümlənin, ifadənin, eləcə də qeyri-verbal mesajların mənasını açsın. Maraqlıdır ki, danışq aktı cümlə ilə onu müşayiət edən hərəkətləri birlikdə ehtiva edir. *“Praqmatika dil işarələri ilə onlardan ünsiyyət məqsədilə istifadə edilən (danışan və dinləyən) arasındakı münasibətləri öyrənən aspektdir”* [2, c. 3. s. 191]. Bir sözlə, praqmatika dedikdə dildən ünsiyyət qurmaq və bunun nəticəsində fikir mübadiləsi aparmaq niyyəti ilə ondan bu və ya digər formada istifadə edilən (məlumatı göndərən və qəbul edilən) arasındakı əlaqələri öyrənir.

Y.Mey yazır ki, *“praqmatika dilə son məhsul kimi deyil, dilin istehsal olunması prosesini və onun istehsalçıları ilə maraqlandırır”* [3, s. 5]. Qeyd etmək lazımdır ki, o dildən, eləcə də qeyri-verbal davranışlardan ünsiyyət məqsədilə istifadə edilən insanlar arasındakı mövcud olan və ola biləcək münasibətləri özündə ehtiva edir.

Praqmatika haqqında dünya dilçiliyində də geniş araşdırmalar aparılmışdır. Bunlardan K.Nirit, S.Levinson, M.Berqelson, A.Kibrik və başqalarının adlarını çəkə bilərik.

Y.Huang praqmatika haqqında belə yazır: *“Praqmatika müasir dilçiliyin və dil fəlsəfəsinin sürətlə artan və canlanan sahələrindən biridir. Son illərdə o, getdikcə artan koqnitiv elm, süni intellekt, informatika, neyro elm, dil patologiyası, antropologiya və sosiolingvistik elmlərinin mərkəzi mövzusu olmuşdur”* [4, s. 1].

Praqmatika əslində dilin istifadəsini daha geniş şəkildə öyrənmə imkanına sahibdir. Bu vaxt praqmatika və semantika arasında fərqlərin olub-olmaması məsələsi meydana çıxır. Praqmatika ilə semantika arasında fərqdən bəhs edərək K.Nirit yazır ki, *“hər halda mən düşünürəm ki, semantika yalnız həqiqi mənadan ibarət olur. Praqmatika isə həqiqi mənadan kənarında dildən istifadədir”* [5, s. 3]. “Praqmatika” kitabında S.Levinson yazır: *“Sintaksis sözlərin və onların hissələrinin birləşmə xüsusiyyətlərini, semantika mənanı, praqmatika isə dildən istifadəni öyrənir”* [6, s. 5].

Dilin istifadəsini daha geniş şəkildə öyrəndiyi üçün praqmatika mürəkkəb bir sistemə malikdir. Mürəkkəb sistem dedikdə, praqmatikanın tərkibində olan və dilin istifadəsində mühüm əhəmiyyət kəsb edən amilləri nəzərdə tuturuq ki, buraya danışq aktı, pressuppozisiya, deysis və referens daxildir. T.Reinhart praqmatikanın yalnız lingvistik məsələlərlə deyil, daha ümumi

problemlərlə məşğul olduğunu qeyd edir. *“Baxmayaraq ki, pragmatik nəzəriyyənin mövzusu guya lingvistik ünsiyyətdir, əslində o insan əlaqələrinin daha ümumi problemlərindən bəhs edir və bu da lingvistik düşüncələrin müstəqilliyidir və lingvistik ünsiyyətin xüsusi təzahürüdür”* [7, s. 53].

Deməli, danışıq aktı da pragmatik sistemə daxildir. Pragmatik yanaşma qeyri-verbal, eləcə də verbal vasitələrdən göndərən hansı mənanı jestlərlə, mimikalarla və s. kimi davranışlarla ifadə etdiklərini nəzərdə tutur. Məsələn, qarşımızdakı insana razı olduğumuzu çatdırmaq üçün kirpiklərimizi yumub açmaqla müvafiq mesajı göndərmiş oluruq və ya əksinə narazı olduğumuzu bildirdikdə isə üz-gözümüzü turşuduruq. Deməli, yuxarıda da qeyd etdiyimiz kimi, doğrudan da, pragmatika danışan (mesajı göndərən) və dinləyən (göndərilən mesajı qəbul edən) arasındakı münasibətləri özündə əks etdirir. Söylənilən fikirlərdən belə nəticəyə gələ bilərik ki, pragmatikada insanlararası münasibətlər mühüm rol oynayır. Pragmatikada insan amili və onun ikitərəfli rolu önəmlidir. İkitərəfli rol dedikdə biz danışan və dinləyəni nəzərdə tuturuq. Məsələn, qarıda dayanan insana “gəlin” deyirik (təbii ki, verbal yolla) və ya əl hərəkəti ilə onu çağırırıq. Bundan sonra resipiyent siqnallarını göndərir və biz də qarşılığında ona razılıq və narazılıq mesajlarını göndəririk. Beləcə, ünsiyyət prosesinin gedişindən asılı olaraq dinləyən və mesajı göndərən, belə demək mümkünsə, rolları dəyişir. Bu prinsip bir sistem olaraq ünsiyyət prosesi tamamlanana kimi davam edir. Burada bizim üçün önəmli olan onların göndərdiyi mesajların hansı vasitələrlə ifadə olunmasıdır. Söyləmək istədiyimiz sözün, söz birləşməsinin, cümlənin arxasında müəyyən məna dayanır. Eləcə də qeyri-verbal ünsiyyətdə “yox” demək istədiyimiz zaman “hə” mənasını ifadə edən başı yuxarı və aşağı tərpətmək birbaşa ünsiyyətin kəsilməsinə səbəb olur, yəni belə davranışdan bir nəticə hasil olmur. Bu zaman mesajı göndərən prosesə yenidən müdaxilə edərək, əslində nə demək istədiyini, hansı mənanı nəzərdə tutduğunu qarşı tərəfə çatdırır. Bundan sonra ünsiyyət öz axarı ilə davam edir. Buna əsasən qeyd edə bilərik ki, pragmatika danışanların prosesdə çatdırmaq istədikləri mənanı öyrənir, çünki danışan, təsəvvür edək ki, natamam cümlələrdən, söz əvəzinə hecalardan, cümlə əvəzinə sonsuz sayda semantikasi olmayan ifadələr işlədir. Bu zaman hansı mənadən, hansı anlamdan və nəhayət, ünsiyyətdən danışmaq olar. Bunun üçün danışan sözləri müəyyən kontekstdə, məqamda və məndə birləşdirir və bir bütöv yaradır ki, nəticədə anlaşma və ünsiyyətin yaranmasının əsası qoyulur. Eyni fikirləri qeyri-verbal ünsiyyətə də (paralingvistik vasitələrə) aid etmək olar. Qeyri-verbal kommunikasiya prosesində mesajı kimin göndərdiyi, nə yolla göndərdiyi, nə vaxt göndərdiyi önəmlidir ki, qeyd edilən məsələlər kontekstual cəhətlərə əsaslanır.

Göndərən qəbul edənə siqnalların necə çatması, həmin mesajların başa düşülüb qavranılması və onların ünsiyyətin gedişinə necə təsir göstərməsi kimi amillər pragmatikanı maraqlandıran məsələlərdəndir. Buna əsasən qeyd edə bilərik ki, pragmatika qeyri-verbal mesajların da necə işlənməsini öyrənir ki, burada adresant və adresat da mütləq nəzərə alınır. Mövcud kontekstə əsaslanaraq hər iki tərəf arasında olan münasibətlərin öncədən necə cərəyan etdiyini də anlamaq olar. Məsələn, bir otağa daxil olduğumuz an iki insanın (və ya insanların) əl-ələ verib görüşdüklerini, əllərindən birinin digərinin çiyinə qoyduğunun şahidi oluruq (bu proses, ancaq bir tərəfin digərinin çiyinə əlini qoyması ilə müşahidə edilir). Bu zaman mövcud olan və müşahidə etdiyimiz qeyri-verbal davranışlara əsasən otağa daxil olmazdan qabaqkı situasiyanı və mövzunu bərpa edə bilərik. Deməli, onlar arasında bir anlaşma imzalanmış, ya da bir tərəf digər tərəfi öz ideyaları ilə razılaşmağa vadar edə bilmişdir. Hadisələrin isə necə cərəyan etdiyini bilmədən bu iki fikirdən hansının doğru olduğunu dəqiqləşdirə bilmərik. Buna görə də propozisiya və presuppozisiya terminlərinə aydınlıq gətirmək lazımdır.

“Propozisiya nəyinsə doğru yaxud yanlış olduğunu əks etdirən ifadədir” [8]. Sözügedən anlayışın daha çox verbal ünsiyyətlə əlaqəli olduğunu nəzərə alıb onun haqqında ətraflı məlumat vermirik. Məsələn, yuxarıdakı nümunəni belə verək. Biz otağa daxil oluruq. Bir şəxsin digərinə əlini uzatdığını görürük. Qarşı tərəf də əlini ona uzadır və bir-birinin əllərini sıxırlar. Bundan sonra qarşı tərəfdən biri digər əlini o birinin əlinin üstünə qoyur, bunun qarşılığında qarşı tərəfdəki şəxs də əlini onun çiyinə qoyur. Görəsən, bu insanlar arasındakı münasibətlər necədir? Razılıq təzyiq altında əldə edilib, yoxsa hər iki tərəfin könüllü razılığı vardır? Verbal ünsiyyət zamanı *“pragmatika kimi tanınan dilçilik bölməsində presuppozisiya dünya haqqında gizli ehtimalların sözlərlə diskursda üzə çıxardılması kimi başa düşülür”* [9]. Məsələn, /Mənim dayım həkimdir//.

Göstərilən cümlədən belə nəticə hasil olur ki, mənim dayım vardır. K.Lauri presuppozisiya haqqında yazır ki, “*Səslənən kontekstdən asılı olaraq eyni cümlənin müxtəlif presuppozisiyaları ola bilər*” [10, s. 182]. Bu da qeyd edildiyi kimi gizli ehtimalları üzə çıxarmağa imkan verir. Təbii ki, gətirilən nümunə məsələnin sözlü yolla izahıdır. Qeyri-verbal ünsiyyət prosesində isə presuppozisiya davranışlara əsasən nəticə çıxarmağa imkan verir. Bu zaman sözlərin yerini davranışlar tutur. Yuxarıda nümunə gətirdiyimiz əl tutma hərəkətlərinə əsaslanmaqla biz tərəflər arasında razılıq əldə edildiyini müəyyən edə bilərik. Praqmatikada və biz deyərdik ki, qeyri-verbal ünsiyyət prosesində presuppozisiya amili xüsusi önəm daşıyır. F.Veysəlli presuppozisiyanı belə şərh edir: “*Ünsiyyətdə bilavasitə adı çəkilməyən, ancaq deyilənin tərkib hissəsi kimi başa düşülən informasiya presuppozisiya kimi dəyərləndirilə bilər. Presuppozisiya danışanın öz fikrini ifadə etmək üçün əsaslandığı dilxarici faktordur*” [2, c. 3. s. 206]. C.Atlas presuppozisiya haqqında yazır ki, “*Uzlaşma hadisəsi göstərir ki, presuppozisiya sözü linqvistik faktlarda səhv addır. Referential presuppozisiya uzlaşmanın xüsusi halıdır. Uzlaşma presuppozisiyanın xüsusi halı deyil*” [11, s. 50].

Presuppozisiya nə cümləyə, nə də sözləmə aid məsələ deyildir, o mesajı göndərənə və həmin mesajı qəbul edənə aiddir. Bu haqda D.Biver yazır: “*Alternativ olaraq, əgər səslənmə cümlə cütünü (və ya cümlələr qrupunu) və linqvistik konteksti müəyyən edirsə, presuppozisiya iki yer – səslənmə və cümlə arasında əlaqəyə girir*” [12, s. 53]. Bu əlaqəni də təmin edən adresantdır. Əslində presuppozisiya adresantın öz fikrini, ideyalarını, hisslərini ifadə etmək üçün istifadə etdiyi ekstralingvistik amildir. Deyilən cümlədən mənanın çıxarılması, edilən hərəkətin düzgün şərh olunması, əlbəttə ki, göndərən və qəbul edəndən asılıdır. Məsələn, qarşı tərəfin əlini alına tutub dayanması onun nəyisə düşündüyünə və ya başının ağrıdığına işarə vurur. Belə hərəkətdən müəyyən mənanın üzə çıxarılıb şərh olunması sözsüz davranış üçün önəmli faktordur. Bunun hərəkətə heç bir aidiyyəti yoxdur. Əsas odur ki, qarşı tərəf mənanı düzgün açsın, əslində presuppozisiya mövcud hərəkətə məna qazandırır.

Praqmatikanın maraqlandığı əsas amil ünsiyyət prosesinin gedişində ilk mərhələdə açılmayan, açılması daha çox şüuraltı amillərlə bağlı olan məsələləri öyrənməkdir. Sözsüz ünsiyyətdən istifadə sosial amillərdən asılı olaraq fərqlidir. Müxtəlif sosial qrupların qeyri-verbal siqnallardan istifadəsi fərqlidir. Əhatəmizdə müxtəlif sosial qruplar olsa da, hamısı ilə ünsiyyətdə olmuruq. Dostlar, tanışların əhatəsində olduğumuz zaman çoxlu və sərbəst şəkildə qeyri-verbal davranışlar göstərə bilirik, ancaq bizə yaxın olmayan insanlara (yad insanlar) bu cür davranışlar göstərə bilmərik.

Praqmatikada referens amili mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Referens qabaqcadan mövcud olan və bizim də bundan, yəni bu informasiyadan xəbərdar olmağımızdır. Mövcud məlumatlardan xəbərdar olmaq əslində həyat təcrübəsi ilə sıx bağlıdır. Referensdən danışdığımız zaman inferens məsələsinə də toxunmaq lazımdır. “*Referensin uğurlu olması üçün ünsiyyət məqamında adını çəkdiyimiz və işarələdiyimiz obyekt və ya əşyanı seçib öz fon biliyimiz sayəsində və kontekst daxilində götürməyimiz inferens adlanır*” [2, c. 3. s. 203]. İnfrensə birbaşa toxunmaq, görmək imkanımız yoxdur. Qeyri-verbal kommunikasiyada inferens amili yetərli deyildir, çünki sözsüz ünsiyyət, həmçinin gözlə görünən prosesdir.

İstər verbal, istərsə də qeyri-verbal ünsiyyət kontekstlə sıx bağlıdır, çünki yaxşı qəbul edilən bir şey əslində pis qarşılanma bilər. Məsələn, bir adamın ayaqlarını bir-birinə sıxdığını və yerində rahat dayana bilmədiyini görüb onun müəyyən ehtiyacı olduğunu düşünə bilirik, amma o bunu soyuq olduğu üçün də edə bilər. Bunun üçün ilk növbədə onun digər davranışlarına da nəzər salmaq lazımdır. Belə ki, əgər o, əynindəki paltarını (palto, pencek və s.) bədənə daha sıx tutarsa, eyni zamanda qollarını da bir-birinə sıx keçirərsə, hətta hava soyuq olarsa, deməli, davranışlar bizə havanın soyuq olduğu üçün onun belə hərəkət etdiyini çatdırır. Burada bir məsələni qeyd etmək yerinə düşər ki, sözsüz ünsiyyət vasitələrini şərh edərkən onları ayrıca deyil, birlikdə təhlil etmək lazımdır ki, düzgün nəticə əldə edə bilək.

Praqmatikadan danışanda başqa bir məsələni də qeyd etmək lazımdır. Ç.Morris işarələrdən bəhs edərkən onun üç aspektini qeyd etmişdir ki, onlardan üçüncüsü praqmatik aspektir. O, praqmatikanı belə şərh edir: “*Praqmatika: işarə ilə onu işlədənlər arasındakı, əlaqələri öyrənir*” [13].

Praqmatikada əsas rol oynayan məsələlər göndərən və qəbul edən arasındakı məsələlərdir. Ç.Morrisin semiotikada üç müxtəlif tədqiqat sahəsinin olduğunu qeyd etməsi və onun sonuncu bəndinin (yəni 3-cü), göndərən və qəbul edən (bunu şərh edənlər də adlandırmaq olar) işarəyə münasibəti kimi tərif verməsi, bir daha sübut edir ki, qeyri-verbal ünsiyyət semiotik mahiyyət daşımaqla bərabər, semiotikanın daxilinə aid edilən praqmatik aspekti (əsas da göndərən və qəbul edən) özündə əks etdirə bilər. Ona görə də praqmatik sistemə daxil olan danışmaq aktının verbal olmaqla yanaşı qeyri-verbal mahiyyət daşıdığı da bir daha sübut etmiş olur.

Deməli, kommunikasiya prosesinin paralingvistik aspektləri də praqmatik mahiyyət kəsb edir və ünsiyyətin təşkilində mühüm əhəmiyyət daşıyır. Praqmatikada danışan və dinləyən önəmli faktor hesab olunur. Göndərilən məlumatların kodlaşdırılmasında və şərh edilib dekodlaşdırılmasında ünsiyyət prosesinin iştirakçıları əsas rol oynayır. Qarşı tərəfə ötürülən informasiyanın hansı mahiyyət kəsb etdiyini məhz praqmatik aspektlərə əsaslanaraq izah etmək olar. Belə ki, biz öz fikir, ideya və duyğularımızı qarşı tərəfə çatdırmaq istədikdə onlar sonsuz sayda göndərilən məlumatlardan yalnız onlar üçün mahiyyəti bəlli olanı və vacib hesab etdiklərini seçib dekodlaşdırırlar. Digər tərəfdən elə vacib məqamlar da ola bilər ki, onlar adresatların diqqətindən kənar qala bilər. Belə vəziyyətdə adresantlar yenidən informasiya göndərməyə davam edir. Ona görə də biz informasiya göndərmək prosesini dinamik və davamlı hesab edirik. Bunlar da bir daha sübut edir ki, kommunikasiyanın praqmatik aspektləri ünsiyyət prosesinin mühüm dayaqlarındandır.

Ədəbiyyat siyahısı

1. Veysəlli, F.Y. Dilçiliyin əsasları / F.Veysəlli. – Bakı: Mütərcim, – 2013. – 420 s.
2. Veysəlli, F.Y. Struktur dilçiliyin əsasları: [3 cildə] / F.Veysəlli. – Bakı: Mütərcim, c. 3. – 2009. – 266 s.
3. Mey, J. Pragmatics. An itroduction: [Electronic resource] / – 2001. URL: <https://www.amazon.com/Pragmatics-Introduction-Jacob-L-Mey/dp/0631211322> (29.01.2020)
4. Huang, Y. Pragmatics: [Electronic resource] / – New York, 2014. URL: <https://books.google.az/books?id=wk1VBQAAQBAJ&printsec=frontcover&dq=Huang+Y.+Pragmatics.&hl=en&sa=X&ved=0ahUKEwjvSdqoLaAhVLPBQKH3TCKkQ6AEIJzAA#v=onepage&q=Huang%20Y.%20Pragmatics.&f=false> (27.01.2020)
5. Kadmon, N. Formal pragmatics: semantics, pragmatics, presupposition, and focus: [Electronic resource] / – Malden, 2001. URL: https://www.amazon.com/Formal-Pragmatics-Semantics-Presupposition-Focus/dp/0631201211/ref=sr_1_1?s=books&ie=UTF8&qid=1518817888&sr=11&keywords=Kadmon+Nirit.+Formal+pragmatics%3A+semantics%2C+pragmatics%2C+presupposition%2C+and+focus (27.01.2020)
6. Levinson, S. Pragmatics: [Electronic resource] / – London, 1983. URL: https://books.google.ru/books?id=SJXr9w1VLUC&printsec=frontcover&hl=ru&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false (28.01.2020)
7. Reinhart, T. Pragmatics and Linguistics: An Analysis of Sentence Topics: [Electronic resource] / – Lisboa, Philosophica 27, 1981. URL: <http://www.philosophica.ugent.be/fulltexts/27-4.pdf> (28.01.2020).
8. [https://en.wikipedia.org/wiki/Proposition_\(disambiguation\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Proposition_(disambiguation)) (29.01.2020)
9. <https://en.wikipedia.org/wiki/Presupposition> (29.01.2020)
10. Karttunen, L. Presupposition and linguistic context: [Electronic resource] /URL: <https://web.stanford.edu/~laurik/publications/archive/presupplingcontext.pdf> (27.01.2020).
11. Atlas, J.D. Presupposition: [Electronic resource] / – The handbook of pragmatics, 2006. – s.29-52. URL:<http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.466.2434&rep=rep1&type=pdf> (23.01.2020).
12. Beaver, D. Presupposition and Assertion in Dynamic Semantics: [Electronic resource] / – California, 2001. URL: https://www.academia.edu/2092502/Presupposition_and_assertion_in_dynamic_semantics (23.01.2020).
13. <http://philologos.narod.ru/semiotics/semiotics.htm> (29.01.2020).

Pərvin Bayramova

Kommunikasiya prosesinin pragmatik aspektləri

Xülasə

Kommunikasiya prosesinin paralingvistik aspektlərinin danışıq aktında mühüm rolu vardır. Praqmatika və danışıq aktı bir-biri ilə əlaqəlidir və danışıq aktı praqmatikanın sahələrindən biridir. Danışıq aktının köməyi ilə danışan və dinləyən qeyri-verbal mesajların mənasını açır. Maraqlıdır ki, danışıq aktı cümlə ilə onu müşayiət edən hərəkətləri birlikdə ehtiva edir. Praqmatika dedikdə dildən ünsiyyət qurmaq, fikir mübadiləsi aparmaq məqsədi ilə istifadə edənlər arasındakı əlaqələri öyrənir. Praqmatika dilin istehsal olunması prosesini və onun istehsalçılarını əhatə edir. Kommunikasiya prosesinin iştirakçıları paralingvistik vasitələrdən də istifadə etməklə məlumat mübadiləsində iştirak edirlər.

Pərvin Bayramova

Pragmatic aspects of the communication process

Summary

Paralinguistic aspects of the communication process have an important role in the act of speaking. Pragmatics and speech act are related and speech act is one of the areas of pragmatics. Speaking and listening with the help of a speech act reveals the meaning of non-verbal messages. It is interesting that the act of speaking includes both the sentence and the accompanying actions. Pragmatics studies the relationships between those who use language to communicate and exchange ideas. Pragmatics covers the process of language production and its producers. Participants of the communication process participate in the exchange of information using paralinguistic tools.

Парвин Байрамова

Прагматические аспекты коммуникационного процесса

Резюме

Паралингвистические аспекты коммуникативного процесса играют важную роль в акте речи. Прагматика и речевой акт связаны между собой, и речевой акт является одним из направлений прагматики. Говоря и слушая, с помощью речевого акта раскрывается смысл невербальных сообщений. Интересно, что акт говорения включает в себя как предложение, так и сопровождающие его действия. Прагматика изучает отношения между теми, кто использует язык для общения и обмена идеями. Прагматика охватывает процесс языкового производства и его производителей. Участники коммуникативного процесса участвуют в обмене информацией с помощью паралингвистических средств.

Çapa tövsiyə edən:

AMEA Nəsimi adına Dilçilik İnstitutu

Rəyçilər:

*dosent N.Əliyeva
dosent A.Allahverdiyeva*